

YURISPRUDENSIYA

HUQUQIY ILMIY-AMALIY JURNALI

2021/6

MUNDARIJA

12.00.01 – DAVLAT VA HUQUQ
NAZARIYASI VA TARIXI.
HUQUQIY TA'LIMOTLAR TARIXI

- 6 **АХМЕДШАЕВА МАВЛЮДА АХАТОВНА**
Некоторые теоретико-правовые вопросы
рецепции публичного права в
национальную правовую систему
- 12 **YOUNAS AMMAR**
SADIKOV MAKSUDBOY
ABDULAJONOVICH
Tech law in central asia: approach to technological
progress of the 4th industrial revolution
- 17 **UMAROV BEKZOD AZAMATOVICH**
Davlat boshqaruvini nomarkazlashtirish
konsepsiyasida prinsiplarning tutgan o'рни
- 24 **МУКУМОВ БОБУР МЕЛИБОЙ УГЛИ**
Проблемы нормативного регулирования
предпринимательской деятельности
в Республике Узбекистан

12.00.02 – KONSTITUTSIYAVIY HUQUQ.
MA'MURIY HUQUQ.
MOLIYA VA BOJXONA HUQUQI

- 32 **HOSHIMXONOV AHROR MO'MINOVICH**
Hukumat faoliyatini pandemiya sharoitida
tashkil qilish va huquqiy tartibga solish
masalalariga oid mulohazalar
- 39 **MUHAMMADIYEV ULUG'BEK ISLOMOVICH**
XAYITOV XUSHVAQT SAPARBAYEVICH
Qonun ustuvorligini ta'minlashda zamonaviy
mexanizmlarning yaratilishi

12.00.03 – FUQAROLIK HUQUQI.
TADBIRKORLIK HUQUQI. OILA
HUQUQI. XALQARO XUSUSIY HUQUQ

- 47 **IMOMOV NURILLO FAYZULLAYEVICH**
O'zbekiston Respublikasi Fuqarolik kodeksining
yangi tahriri loyihasida "fuqarolik qonunchiligi"ga
oid yangiliklarning ilmiy-nazariy tahlili
- 57 **SAIDOV MAQSUDBEK NORBOYEVICH**
Mas'uliyati cheklangan jamiyati ishtirokchilarining
umumiy yig'ilishini chaqirish va bu toifadagi
nizolarni hal qilishning ayrim masalalari

12.00.06 – TABIIY RESURLAR HUQUQI.
AGRAR HUQUQ. EKOLOGIK HUQUQ

12.00.07 – SUD HOKIMIYATI.
PROKUROR NAZORATI. HUQUQNI
MUHOFAZA QILISH FAOLIYATINI
TASHKIL ETISH. ADVOKATURA

- 66 **YAKUBOVA IRODA BAHRAMOVNA**
O'zbekistonda mualliflik huquqi bo'yicha
mulkiy huquqlarni jamoaviy boshqaruv
tashkilotlarining vujudga kelishi va rivojlanishi
- 74 **QUTLIMURATOV FARXAD QALBAYEVICH**
Qayta tashkil etilayotgan yuridik shaxs
kreditorlarining huquqlarini himoya qilish
mexanizmlarining umumiy tavsifi
- 81 **BAKHRAMOVA MOKHINUR
BAKHRAMOVNA**
Absence of jurisdiction and consequences
in arbitral proceedings
- 88 **IBROHIMOV AZIMJON ABDUMO'MIN O'G'LI**
Korporativ niqoblarni olib tashlash
konsepsiyasi va uni O'zbekiston korporativ
huquqida takomillashtirish masalalari
- 96 **ФАЙЗИЕВ ШУХРАТ ХАСАНОВИЧ**
Правовые основы экологической политики
государства: система, классификация и
проблемы кодификации законодательства
- 107 **MAXKAMOV DURBEK NEMATOVICH**
O'simlik dunyosini muhofaza qilishda
jamoatchilik nazoratini huquqiy ta'minlash
masalalari
- 114 **RAJABOV NARIMAN SHARIFBAEVICH**
The role of social partnership in setting
standards for the protection of the natural
environment (legal aspect)
- 124 **MAMAYEVA MAKBAL NURJANOVNA**
Организационные аспекты обеспечения
независимости института адвокатуры
в Узбекистане: проблемные аспекты
- 131 **URALOV SARBON SARDOROVICH**
Sud qarorlarining preyditsial ahamiyati
- 137 **MALLAYEV NORMAMAT RAMAZANOVICH
ERGASHEV BAHODIR ABDURASULOVICH**
Advokatlik faoliyatini tashkil etishning
nazariy-huquqiy asoslari

12.00.08 – JINOYAT HUQUQI.
HUQUQBUZARLIKLARNING OLDINI
OLISH. KRIMINOLOGIYA.
JINOYAT-IJROIYA HUQUQI

143 **XUDAYKULOV FERUZBEK XURRAMOVICH**
Ekologiya sohasidagi jinoyatlar obyektiv belgilari
va o'ziga xos xususiyatlari: tahlil va taklif

153 **SALOXOVA SARVINOZ SADRIDDIN QIZI**
Ozodlikdan mahrum qilish jazosini o'tab
chiqqan voyaga yetmaganlarning post-
penitensiar adaptatsiyasini ta'minlashni
takomillashtirish

162 **MAMAJANOV ABRORBEK
MIRABDULLAYEVICH**
Ayrim xorijiy mamlakatlar jinoyat qonunlarida
o'zboshimchalik uchun javobgarlik

170 **ANORBOYEV MURODJON
RAXMANQUL O'G'LI**
Tergov qilishga yoki sud ishlarini hal etishga
aralashish jinoyatining umumiy tavsifi

12.00.09 – JINOYAT PROTSESSI.
KRIMINALISTIKA, TEZKOR-QIDIRUV
HUQUQ VA SUD EKSPERTIZASI

176 **БАЗАРОВА ДИЛДОРА БАХАДИРОВНА**
Соглашение о признании вины как
гарантия обеспечения прав личности
в уголовном процессе

184 **PRIMOV BAXTIYOR OLIM O'G'LI**
Dastlabki tergovda qo'llanilayotgan axborot-
kommunikatsiya texnologiyalari tushunchasi
va umumiy tavsifi

12.00.10 – XALQARO HUQUQ

192 **EGAMBERDIYEV DILSHOD ALISHEROVICH**
Xalqaro nizolarni tinch yo'l bilan hal etish
vositasi sifatida xalqaro tergov komissiyalari
ahamiyati va tushunchasi

200 **КОЗАКОВ БЕКЗОД АБДУЛБОКИЕВИЧ**
Принцип добрососедства между
государствами в современном междуна-
родном праве

209 **SUVANOV SARDOR BAXADIROVICH**
Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasida
inson huquqlariga oid ayrim masalalar

UDC: 347.414
ORCID: 0000-0002-8749-727X

QAYTA TASHKIL ETILAYOTGAN YURIDIK SHAXS KREDITORLARINING HUQUQLARINI HIMOYA QILISH MEKANIZMLARINING UMUMIY TAVSIFI

Qutlimuratov Farxad Qalbayevich,
Qoraqalpoq davlat universiteti mustaqil izlanuvchisi,
yuridik fanlar nomzodi, dotsent,
e-mail: farxad_nukus@mail.ru

Annotatsiya. Yuridik shaxslarni qayta tashkil etishda uning kreditorlari huquqlarining himoya qilinganligi va manfaatlarining ta'minlanganligi asosiy masalalardan biri sanaladi. Chunki, yuridik shaxs qayta tashkil etilishi asosan kreditorlarning manfaatlariga ta'sir ko'rsatadi va ular huquqlari amal qilishini xavf ostiga qo'yadi. Shu sababli qayta tashkil etish jarayoni boshlanishidan oldin kreditorni xabardor qilishga nisbatan aniq muddatlarni belgilash muhimdir. Qolaversa, bu jarayonlar haqida kreditorni xabardor etishning odatdagi tartibga yangicha qarash, qayta tashkil etish boshlanishidan xabardor bo'lishdan kreditorning manfaatdorligini oshirish, bunda xabardor qilishning ommaviy tartibini joriy etish dolzarbdir. Qayta tashkil etish jarayoni boshlanganidan o'z vaqtida xabardor bo'lgan yuridik shaxsning o'z qarzdori bo'lgan yuridik shaxsga nisbatan talablarini qo'yish va qayta tashkil etilgan yuridik shaxs bilan huquqiy munosabatlarni saqlab qolish imkoniyati mavjud bo'ladi. Bu esa qonunchilikda kreditor huquqlarini himoya qilishning muhim vositasi sanaladi.

Kalit so'zlar: yuridik shaxs, kreditor, huquqlar, himoya qilish, qarzdor, javobgar, xabardor qilish, jamiyat, ishtirokchilar, muassislar:

ОБЩЕЕ ОПИСАНИЕ МЕХАНИЗМОВ ЗАЩИТЫ ПРАВ КРЕДИТОРОВ РЕОРГАНИЗУЕМОГО ЮРИДИЧЕСКОГО ЛИЦА

Кутлымуратов Фархад Калбаевич,
кандидат юридических наук, доцент, соискатель
Каракалпакского государственного университета

Аннотация. Одним из основных вопросов при реорганизации юридического лица является защита прав и интересов его кредиторов. Это связано с тем, что реорганизация юридического лица в основном затрагивает интересы кредиторов и ставит под угрозу осуществление их прав. По этой причине важно установить четкие сроки для уведомления кредитора до начала процесса реорганизации. Кроме того, необходимо пересмотреть обычный порядок информирования кредитора об этих процессах, повысить заинтересованность кредитора в информировании о начале реорганизации и ввести публичную процедуру уведомления. Юридическое лицо, которое было уведомлено во время процесса реорганизации, может подать иск против юридического лица, которому оно принадлежит, и поддерживать правовые отношения с реорганизованным юридическим лицом. Это важный инструмент в законодательстве для защиты прав кредиторов.

Ключевые слова: юридическое лицо, кредитор, права, защита, должник, ответчик, уведомление, общество, участники, учредители.

GENERAL DESCRIPTION OF THE MECHANISMS OF PROTECTION OF THE RIGHTS OF CREDITORS OF THE REORGANIZED LEGAL ENTITY

Kutlimuratov Farkhad Kalbaevich,
Candidate of legal sciences, associate professor,
scientific competitor of the Karakalpak State University

Abstract. One of the main issues in the reorganization of legal entities is the protection of the *rights and interests of its creditors*. This is due to the fact that the reorganization of a legal entity mainly affects the interests of creditors and jeopardizes the exercise of their rights. For this reason, it is important to set clear deadlines for notifying the creditor before the reorganization process begins. In addition, it is necessary to reconsider the usual procedure for informing the creditor about these processes, to increase the creditor's interest in informing about the beginning of the reorganization, and to introduce a public procedure for notifying. It is possible for a legal entity that has been notified in time of the reorganization process to file a claim against the legal entity that owes it and to maintain a legal relationship with the reorganized legal entity. This is an important tool in the legislation to protect the rights of creditors.

Keywords: legal entity, creditor, rights, defense, debtor, defendant, notification, society, participants, founders.

Yuridik shaxsning qayta tashkil etilishi har doim unga tegishli huquq va majburiyatlar taqdiri bilan bog'liq bo'ladi. Bu jarayonda ishtirok etuvchi subyektlar – qayta tashkil etilayotgan yuridik shaxs va uning kreditorlari o'rtasidagi huquqiy munosabatlar alohida belgilanish hamda tartibga solishni taqozo etadi. Chunki, yuridik shaxs o'z faoliyati davomida turli xildagi shartnomalar tuzish yo'li bilan fuqarolik muomalasida ishtirok etish hamda deliktlar orqali zimmasiga majburiyat oladi va mazkur majburiyatlar boshqa shaxslar uchun huquq hisoblanadi. Qolaversa, yuridik shaxsning mehnat munosabatlaridan kelib chiqadigan majburiyatlari va ommaviy-huquqiy munosabatlar (soliq, bojxona, bank-moliya) dan vujudga keladigan majburiyatlari ham tegishli subyektlar uchun huquqlar hosil qiladi. Ana shu huquq bor bo'lgan shaxslar – kreditlar o'z talablarini qonun yoki shartnomada belgilangan shaklda va tartibda qarzdor yuridik shaxsga nisbatan qo'yishi normal va huquq-tartibot uchun yo'l qo'yiladigan va qabul qilinadigan holat sanaladi. Buning uchun esa yuridik shaxs mavjud bo'lishi, faoliyat yuritishi hamda mol-mulk yoki mulkiy huquqlarga ega bo'lishi lozim bo'ladi. Biroq yuridik shaxs faoliyati har doim ko'ngildagidek va bir tekis kechmasligi mumkinki, bu holat, o'z navbatida uning kreditorlari manfaatlariga putur yetkazishi yoki huquqlari poymol bo'lishi xavfi yuzaga kelishi mumkin. Ushbu holatlar, ayniqsa, yuridik shaxs tugatilayotgan yoki qayta tashkil etilayotganda yaqqol namoyon bo'ladi. Shu bois ushbu jarayonlarda kreditorlar huquqlarini himoya qilishning alohida huquqiy mexanizmlarini nazarda tutish va belgilash muhim ahamiyat kasb etadi.

Umumiy tartibga ko'ra, qayta tashkil etilayotgan yuridik shaxsning kreditorlari qayta tashkil etish jarayoniga sezilarli ta'sir ko'rsatish yoki umuman ta'sir ko'rsatish imkoniyatiga ega bo'lmaydi. Bu esa muayyan vaziyatlarda ularning

qonuniy manfaatlariga putur yetkazilishiga sabab bo'lishi mumkin va biznes hamda tadbirkorlik sohasida o'ziga xos dolzarblik kasb etadi. Shubhasiz, ushbu toifa shaxslar (kreditorlar) huquqlarini himoya qilish kompaniyalarni qayta tashkil etish jarayonlarini tartibga solishda milliy qonunchilikning ustuvor masalalaridan sanaladi. Sud amaliyoti ko'rsatishicha, ko'p holatlarda qayta tashkil etish yuzasidan nizolashishning asosi bo'lib, aynan kreditorlar huquqlarining buzilishi hisoblanadiki, bu hol ular huquqlari va qonuniy manfaatlar himoyasining past darajasidan guvohlik beradi. Sud amaliyotida shakllangan nuqtayi nazarga muvofiq, yuridik shaxsni qayta tashkil etish jarayonida kreditorlar ta'sir doirasi tegishli majburiyatni bekor qilish yoki bajarish yoxud yetkazilgan zararni qoplashga bo'lgan huquqini amalga oshirishga oid talab qo'yish imkoniyati bilan cheklanadi.

Ayrim mualliflar qayta tashkil etish va tugatish jarayonlarida kreditorlar huquqlarining ta'minlanganligi va himoyalanganligi indeksining to'rtta ko'rsatkichi mavjudligini qayd etishadi. Ushbu ko'rsatkichlar sifatida quyidagilar keltiriladi: 1) kreditor qarzdor – yuridik shaxs qayta tashkil etilish uchun ariza topshirishiga to'sqinlik qila olish va shu yo'l bilan o'z huquqlarini ta'minlay olish imkoniyatiga egaligi; 2) to'lovga qobiliyatsizlik (bankrotlik) jarayoni boshlanganidan keyin majburiyat ta'minoti sifatida taqdim etilgan qarzdorning aktivlarini o'z foydasiga musodara qilish talabini qo'yishi mumkinligi; 3) talablari ta'minlangan kreditor boshqa kreditorlarga qaraganda yuridik shaxs qayta tashkil etilayotgan yoki tugatilayotganda imtiyozli huquqqa egaligi; 4) yuridik shaxs rahbariyatidan farqli ravishda qayta tashkil etish jarayonida uning yuridik shaxsni boshqaradigan yangi egalari kreditorning talablari uchun javobgar bo'lishi [1].

Simon Deakin, Viviana Mollica, Prabirjit Sarkar kabi mualliflar “Kreditor huquqlari himoyasi-ning turlari: iqtisodiy rivojlangan mamlakatlarda to’lovga qobiliyatsizlik to’g’risidagi qonunchilik islohotlari va qarzdorlikning kengayishi” [2] nomli asarlarida korporativ to’lovga qobiliyatsizlik holatida qonun kreditor va qarzdor – yuridik shaxs o’rtasidagi munosabatlarga ta’sir ko’rsatishi mumkin bo’lgan boshqa omillar va vositalar mavjudligini ham ta’kidlashadi. Ular jumlasiga sarmoyaga nisbatan minimal talabni belgilash va umumiy ma’noda yuridik shaxs aktivlari barqarorligini ta’minlashga yo’naltirilgan sarmoyani qo’llab-quvvatlash qoidalarini o’rnatish, yuridik shaxs organlari zimmasiga kreditorlar oldidagi majburiyatni bajarishga undovchi qo’shimcha mas’uliyatni yuklash hamda sudlarga “korporativ shaxsiyat”ning “pardasini ko’tarish” imkonini beradigan hamda kreditor talablarini bajarishdan bo’yin tovlashga yo’l ochishi mumkin bo’lgan korporativ aktivlar bo’linishini oldini oladigan choralar kiradi [3].

Kreditorlar huquqlarini himoya qilishning choralarini ishlab chiqishda, biznes aloqalarining bir mamlakat hududi va qonunchiligidan chetga chiqishi, bu ayniqsa investitsiyalarning kirib kelishi va iqtisodiy integratsiyalashuvning rivojlaniishi bilan yanada ahamiyatli bo’lishi mumkinligidan kelib chiqish lozim. Bu holatda turli huquq tizimlarida yuridik shaxslar qayta tashkil etish jarayonida kreditor huquqlarini himoya qilishga nisbatan yondashuvlarning umumiy va farqli jihatlarini aniqlash muhimdir. Albatta, qayta tashkil etish jarayonida faqat huquqlari ta’minlangan kreditorlarning manfaatlarini himoya qilish konsepsiyaga tayanilishining o’zi yetarli bo’lmaydi va bunda kreditorlarning huquqlarini himoyalovchi samarali mexanizmlarni ishlab chiqish zarurdir [4]. Minimal sarmoya (kapital) qoidasi fuqarolik huquqi amal qiladigan mamlakatlarda an’anaviy sur’atda kreditorlar huquqlarini himoya qilishda foydalanilib kelingan va ayni paytda qarzdor – yuridik shaxsning barcha aktivlariga nisbatan possessor bo’lmagan ta’minotni olish avvalboshdanoq ingliz huquq amaliyoti hisoblangan va umumiy huquq konsepsiyasining ta’siri ostida bo’lgan [5]. Fransiya Fuqarolik kodeksidan kelib chiqadigan yurisdiksiya ingliz huquqiga asoslangan bankrotlikni rejalashtirishga egiluvchanlik beradigan “hisobga o’tkazish va tijorat ishonchi”

konsepsiyasini qabul qilishda shoshilmaganligi ko’zga tashlanadi [6]. Asosiy va qaram (“ona-qiz”) kompaniyalar va korporativ guruhlar o’rtasidagi munosabat bilan bog’liq bo’lgan alohida yuridik shaxsning to’lovga qobiliyatsizligi to’siqlarini bartaraf etish yo’li bilan cheklangan javobgarlikni inkor etish AQShda qo’llaniladigan amaliyot hisoblanadi, biroq bu Buyuk Britaniyada bir qator bahslarni yuzaga keltiradi [7, 8] va fuqarolik huquqi amal qiladigan mamlakatlarda cheklangan tarzda qo’llaniladi [9].

Dyankov va boshqalarning qayd etishicha [10], 1970-yillarning oxiri va 2000-yillarning o’rtalarigacha bo’lgan davrda korporativ to’lovga qobiliyatsizlik va qayta tashkil etish to’g’risidagi qonunchilikda o’zgarishlar davri bo’lgan, biroq bu davrda yuridik shaxslarni qayta tashkil etish sohasida MDH davlatlari qonunchiligi shakllanishining dastlabki bosqichi kuzatilgani holda, qayta tashkil etishda kreditor huquqlarining himoyasida kuchli va ishonchli mexanizmlar yaratilmaganligi ko’zga tashlanadi. Xususan, 2000-yillarning o’rtalarida yuridik shaxslarning bekor bo’lishi (qayta tashkil etish va tugatish)ga oid qonunchilikda tez-tez o’zgarishlar bo’lishi tadbirkorlik faoliyatida xalqaro aloqalarning kuchayishi [11], iqtisodiy integratsiyalashuv va sohaga oid qonunchilikning birxillashtirilishi va qayta tashkil etishning ko’payishi (davlatga qarashli yuridik shaxslarni xususiy sektorga o’tkazilishi) va to’lovga qobiliyatsizlikdan yuridik shaxslarni chiqarishga bo’lgan huquqiy mexanizmlarning yaratilishi bilan bog’liqdir [12]. Shuningdek, ayrim mutaxassislar bu davrdagi to’lovga qobiliyatsiz yuridik shaxslarni sog’lomlashtirish va kompaniyalarni tugatish sohasidagi islohotlar yuridik jihatdan sezilarli darajada maqbul bo’lmaganligi, faqatgina iqtisodiy bosim va ijtimoiy hamda siyosiy sohadagi qadriyatlarning kuchayishidan kelib chiqqanligini qayd etishadi [13].

Bir qator mamlakatlar bank tizimi, xususan, Rossiya Federatsiyasi Markaziy banki mazkur davrdagi to’lovga qobiliyatsizlik to’g’risidagi qonunchilikning murakkabligini kreditor huquqlari himoyasini baholashni uchta mezonga ajratish va kreditor huquqlarining turli usullarini ajratish yo’li bilan ko’rsatib beradi: qarzdorlarni nazorat qilish, kredit shartnomalari va to’lovga qobiliyatsizlik taomillari. Qayta tashkil etish va tugatish jarayonida kreditorlar huquqlarini himoya

qilish usullarida aynan ushbu mezonlar namoyon bo'ladi [14].

1. Qarzdor faoliyati ustidan nazorat. Qayta tashkil etish jarayonlarida kreditor huquqlarini himoya qilish indeksining ushbu mezoniga yuridik shaxs faoliyatiga to'lovga qobiliyatsizlik xavfi ni kamaytirish maqsadida qo'llaniladigan cheklovlar kiradi. Bunda asosiy e'tibor aksiyadorlar va direktorlarning kompaniyani bankrotlik uchun zaif qilib qo'yadigan va kreditorlarning kompaniyaning barcha aktivlari yoki ularning bir qismiga talabni qaratishdan mahrum etadigan bitimlar va operatsiyalarga qaratiladi [15]. Shu bilan birga, mazkur mezon kreditor uchun amalda ochiq va samarali bo'lgan huquqiy himoya vositalarini ham nazarda tutadi. Shu sababli ko'plab davlatlarning fuqarolik qonunchiligida kompaniyalarni tashkil etish uchun zarur bo'lgan minimal sarmoya miqdoriga, kompaniya sarmoyasiga havola orqali belgilanadigan dividendlarni to'lashni cheklashga, sudlarning kreditorlar manfaatlarini himoya qilish uchun korporativ pardani bartaraf etish huquqiga, huquqlari ta'minlanmagan kreditorlarni himoya qilish uchun muhim ahamiyatga ega bo'lgan direktorlarni kreditorlarning manfaatlarini inobatga olish majburiyatiga va direktorlarni noqonuniy savdo uchun chetlatish yo'li bilan yuridik shaxs to'lovga qobiliyatsiz bo'lganida direktorlar majburiyatini ommaviy bajarishga oid qoidalar o'z aksini topgan. Va nihoyat, ushbu mezon tugatish va qayta tashkil etishning jamoaviy tusini himoya qilishga mo'ljallangan bo'lib, uning maqsadi – bir xil holatda bo'lgan kreditorlarga nisbatan tenglik ta'minlash [16] va to'lovga qobiliyatsizlik ishlari bo'yicha ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytirish hisoblanadi [17].

2. Kredit shartnomalari. Yuridik shaxslarni qayta tashkil etish va tugatish jarayonida kreditorlar huquqlarini himoya qilish indeksining ushbu mezonni kreditorlar o'z manfaatlarini himoya qilishda foydalaniladigan "o'ziga o'zi yordam qilish" mexanizmlarining mavjudligi, amal qilish va qo'llanilishi mexanizmlariga taalluqlidir. Bu mexanizmlar majburiyatlar bajarilishini ta'minlashning turli shakllari va garovdan foydalanish imkoniyatlarini nazarda tutuvchi qonuniy choralarni qamrab oladi. Mazkur mexanizmlar jumlasiga ipoteka, o'zgaruvchan to'lovlar, moliyaviy ta'minot va mulk huquqi titulini saqlab qolish qoidalari, kreditorlar manfaatlariga rioya etilishini aktivlarga band solish va

sotish yo'li bilan ta'minlash kiradi. Kreditor talablarini tan olish va uning huquqlarini himoya qilishni hamda qayta tashkil etish jarayonida turli kreditorlar huquqlarini muvofiqlashtirishda ham qarzdor faoliyatini nazorat qilish muhim ahamiyatga egadir [18]. Bozorda yangi va murakkab moliyaviy vositalarning paydo bo'lishi va mulkiy talablarning mohiyati chuqurlashuvi qayta tashkil etish jarayonlarida kreditorlar huquqlarini himoya qilishda qarzdor bitimlari va operatsiyalarini nazorat qilishning yangi mexanizmlari yaratilishi va joriy etilishi zaruratini chuqurlashtiradi [11, 19-21].

3. Bankrotlik taomillari. Ushbu mezon korporativ qayta tashkil etish va tugatishni tartibga soluvchi taomillarga taalluqlidir. Bu aksiyadorlar va direktorlar tomonidan qayta tashkil etish va tugatish to'g'risida ish qo'zg'atishga, qayta tashkil etish jarayonlaridagi kreditorlar talablarining mazmuni va ta'sir doirasiga, kreditor ko'p bo'lgan hollarda ulardan bittasi tomonidan talablarni bildirish asoslari va tartibiga oid qoidalarga taalluqlidir.

Kreditor huquqlarini himoya qiluvchi qonunlar sanoat rivojlanishining turli yo'llarini, shuningdek qonunlarni tayyorlash usuli va ishbilarmonlik muhiti o'zgarishlariga sud va qonunchilik choralarning ahamiyatini belgilab beradigan siyosiy qadriyatlar va huquqiy madaniyat ta'sirini ifodalaydi [22]. To'lovga qobiliyatsizlik tartiboti qarzni jamoaviy undirish vositasi sifatida qaralganda, bu tartibotning maqsadi qoidaga ko'ra kreditorlar mulkiy imkoniyatini maksimal ta'minlash nuqtayi nazaridan belgilanadi [23]. Biroq turli mamlakatlarning, shuningdek bir mamlakatning turli davrlarda qabul qilingan to'lovga qobiliyatsizlik to'g'risidagi qonunlari asosida keng shartnomaviy yondashuvlar [24] va jamoaviy talqinlarni [25] qamrab oladigan boshqa qadriyatlarni ham aniqlash mumkin bo'ladi. Yurisdiksiyalar turli tezlikda o'zgaradi [26] va faqat "mavhumlik davrida" [3] tezkor ta'sir qila oladiganlari boshqalari uchun namuna bo'lishi mumkin. Kredit inqirozlari, korporativ janjallar, kredit bozoridagi stagnatsiya, global yoki hududiy retsessiya va muayyan korporativ tarmoqdagi inqirozlar – qonunchilikdagi o'zgarishlarni keltirib chiqaruvchi omillar sanaladi. Bugungi kunda esa bular jumlasiga COVID-19 pandemiyasi ham qo'shildi.

Shu jihatdan qaraganda, yuridik shaxsni qayta tashkil etish va tugatish jarayonlarida kredi-

torlar huquqlarini himoya qilishning samarali tizimini qonunchilikda belgilash, avvalo, mavjud ijtimoiy-iqtisodiy holatdan kelib chiqishi lozim. Bunda asosiy e'tibor kreditor talablarining real tusdaligi, qayta tashkil etish hujjatlari (taqsimlash balansi va topshirish hujjati)da huquq va majburiyatlarining taqsimoti, qayta tashkil etish taomillariga rioya etilganligiga qaratilishi zarur. Shuningdek, qayta tashkil etish tartiboti va usullarini amalga oshirish jarayonlarida kreditorning ishtirokini ta'minlash ham muhim ahamiyat kasb etadi.

Qayta tashkil etish bosqichida bo'lgan yuridik shaxs kreditorlarining huquqlarini himoya qilish bilan bog'liq masalalarni huquqiy tartibga solishda qonunchilikda uch turdagi kafolatlar belgilanganligi ham bu o'rinda nazarda tutilmog'i zarur. Ushbu kafolatlardan birinchisi kreditorlarni qarzdor – yuridik shaxsni qayta tashkil etish boshlanganligidan xabardor qilish mexanizmining o'rnatilishi hisoblanadi. Bu qoida Fuqarolik kodeksining 42-moddasi birinchi qismidan anglashiladi. Unda belgilanishicha, muassislar yoki tegishli vakolatga ega organ yuridik shaxsni qayta tashkil etish haqida kreditorlarni yozma xabardor qilishi lozim.

Mazkur normada keltirilgan qoidadan mutaxassislar ikkita shartni ajratishadi. Birinchidan, kreditorlarning yozma ravishda xabardor qilinishi va, ikkinchidan, xabarnoma yuridik shaxsning o'zi tomonidan emas, uning muassislari yoki bu haqda qaror qabul qilgan organ tomonidan yuborilishini ko'rsatishadi [27].

Ayni paytda qayta tashkil etish xususida kreditorlarni xabardor qilishga oid mazkur normaning muayyan kamchiliklari mavjudligi ham bir qator mutaxassislar tomonidan qayd etiladi. Ularning fikricha, bu vaziyatda xabardor qilishning aniq muddatlari hamda tartibi belgilanmagan [28].

FKdan farqli ravishda bir qator qonunlarda qayta tashkil etish haqida kreditorlarni xabardor qilish muddatlari aniq belgilangan. Jumladan, "Aksiyadorlik jamiyatlari va aksiyadorlarning huquqlarini himoya qilish to'g'risida"gi [29] Qonunning 92-moddasida xabardor qilish bo'yicha qayta tashkil etish usullarining turlaridan kelib chiqib 30 va 60 kunlik muddatlar belgilangan.

Ayrim davlatlarda xabardor qilishning dastlab qabul qilingan an'anaviy tartibi kamchiliklari aniqlashtirilib [30, 31], qayta tashkil etilayotgan yuridik shaxsning kreditorlarni xabardor qilish bo'yicha samarali tartibi yaratilgan. Xususan,

2008-yildan boshlab Rossiya Federatsiyasida qayta tashkil etishda ommaviy xabardor qilish to'g'risidagi yangi qoida joriy etildi. Unga ko'ra, yuridik shaxsni qayta tashkil etish to'g'risida qaror qabul qilgan vakolatli organ yuridik shaxslarni ro'yxatdan o'tkazuvchi organga qayta tashkil etish taomillari boshlanganligi to'g'risida xabar berishga majbur hisoblanadi. Olingan xabar ushbu organ tomonidan yuridik shaxslarning yagona davlat reyestriga yuridik shaxs qayta tashkil etish jarayonida ekanligi to'g'risidagi yozuvni kiritish uchun asos bo'ladi. Shundan so'ng qayta tashkil etish to'g'risidagi xabar bir oyda bir martadan ikki bora ommaviy axborot vositalarida e'lon qilinishi lozim.

Mutaxassislarining fikricha, mazkur o'zgartirish bir vaqtning o'zida bir nechta vazifalarni hal qilish maqsadini ko'zlagan bo'lsa-da, biroq birinchi navbatda, nafaqat yuridik shaxsning amaldagi, balki istiqboldagi kreditorlarini xabardor qilish kafolatini ta'minlashni nazarda tutadi [32].

Shu bilan birga, mazkur qoidani kiritar ekan, qonun chiqaruvchi kreditor yuridik shaxsni qayta tashkil etish to'g'risidagi xabarning mavjud bo'lmasligi xavfini aynan uning zimmasiga o'tkazdi. Bunda korporatsiya xodimlarining o'z ish kunini kontragentlarga nisbatan qayta tashkil etish taomillari boshlanishi mumkinligi haqida xabarni tekshirishdan boshlashlari mantiqsiz ko'rinadi. Lekin qonun chiqaruvchi tomonidan shakllantirilgan qoida zaruriy axborot yo'qligi xavfini kamaytirish maqsadida bunday tekshirish har kuni o'tkazishni taqozo etadi. Shunga qaramasdan yuridik adabiyotlarda ushbu qoidaga nisbatan salbiy munosabat bildirilgan holatlar mavjud [33].

Fikrimizcha, qayta tashkil etilayotgan yuridik shaxsning kreditorlari huquqlarini himoya qilishning xabardor qilish tartibidan kreditorlarning manfaatdorligini belgilash bir qadar insofli egallovchilarning huquqlarini himoya qilish imkonini beradi. Bunda kreditorning doimiy sur'atda o'z kontragentlarining holatini kuzatib borishi, ularga nisbatan qayta tashkil etish jarayoni boshlanganda talablarini bildirishidan, avvalo, kreditorning o'zi manfaatdor bo'lishi, keyinchalik ular tomonidan qayta tashkil etishga oid qarorlar va bitimlarini haqiqiy emas deb topish hamda bekor qilishga oid da'vosini rad etish imkonini beradi. Bunday

tartib ayni paytda qayta tashkil etish oqibatida yangidan yuzaga kelgan yuridik shaxs yoki qo'shib olgan yuridik shaxs manfaatlarini himoya qilishni ta'minlaydi.

O'zbekiston Respublikasining 2001-yil 6-dekabrda 310-II-son "Mas'uliyati cheklangan hamda qo'shimcha mas'uliyatli jamiyatlar to'g'risida"gi Qonunining 49-moddasi oltinchi qismida qayta tashkil etilish boshlanishidan o'ttiz kun oldin kreditorlarni xabardor qilish lozimligi nazarda tutilgan. Biroq bunda xabardor qilish burchi FKning 52-moddasidan farqli ravishda yuridik shaxsning ishtirokchilari yoki qayta tashkil etish to'g'risida qaror qabul qilgan organga emas, balki jamiyatning o'ziga yuklatilgan.

Qonunchilikda yuridik shaxslarni qayta tashkil etishda kreditorlarni xabardor qilish tartibi va muddatlariga nisbatan turli xildagi yondashuvlarning belgilanishi, o'z navbatida, mazkur jarayonni huquqiy tartibga solish hamda fuqarolik-huquqiy munosabat ishtirokchilarining huquq va manfaatlarini ta'minlashga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli FKda yuridik shaxsni qayta tashkil etishda kreditorga xabar berish majburiyati

yuklangan shaxsni aniqlashtirish, xabardor qilishning ommaviy tartibini nazarda tutish hamda muddatlarini aniq belgilash lozim bo'ladi. Kreditorlarni qayta tashkil etish jarayoni boshlanganligidan xabardor qilishning ommaviy tartibini o'rnatishda ayni paytda kreditorlar tomonidan o'z kontragentlari holatini monitoring qilib borish, bu haqdagi ma'lumotlar e'lon qilinadigan ommaviy axborot vositalarining Internet saytlari yoki telegramm kanallariga ulanishi lozimligi anglashiladi. Bunday amaliyot qayta tashkil etilayotgan yuridik shaxs uchun ham, bu haqda qaror qabul qilgan organ uchun ham, kreditor uchun ham foydali va maqbul hisoblanadi. Yuridik shaxslarning barcha tashkiliy-huquqiy shakllarini qayta tashkil etishda kreditorlarni xabardor qilish muddatlariga oid qoidalarining FKda aniq ifodalanishi turli xildagi talqin va tushunmovchiliklarni bartaraf etadi. Xulosa sifatida aytganda, yuridik shaxsni qayta tashkil etishda kreditor huquqlarini himoya qilishning mexanizmlarini takomillashtirishda xabardor qilish subyektlari, tartibi va muddatlarini aniqlashtirish maqsadga muvofiqdir.

REFERENCES

1. La Porta R, Lopez-de-Silanes F., Shleifer A., Vishny R. (1998) "Law and Finance" // Journal of Political Economy, 106, 1113-1155
2. Deakin S., Mollica V., Sarkar P. Varieties of creditor protection: insolvency law reform and credit expansion in developed market economies // Socio-Economic Review, Volume 15, Issue 2, April 2017, Pages 359-384, <https://doi.org/10.1093/ser/mww005>
3. Finch V. (2009) 'The Dynamics of Insolvency Law: Three Models of Reforms', Law and Financial Markets Review, 3, 438-445.
4. Cools S. (2005) "The Real Difference in Corporate Law between the United States and Continental Europe: Distribution of Powers" // Delaware Journal of Corporate Law, 30, 697-766.
5. Wood P. (2008) The Law and Practice of International Finance, London, Sweet & Maxwell.
6. Wood P. (1997) Maps of the World Financial Law, London, Allen & Overy.
7. Miller S. (1998) 'Piercing the Corporate Veil among Affiliated Companies in the European Community and in the US: A Comparative Analysis of US, German and UK Veil-piercing Approaches', American Business Law Journal, 36, 73-149.
8. Ottolenghi S. (1990) 'From Peeping Behind the Corporate Veil to Ignoring It Completely', Modern Law Review, 53, 338-353.
9. Thompson R. (1991) 'Piercing the Corporate Veil: An Empirical Study', Cornell Law Review, 76, 1036-1074.
10. Djankov S., McLiesh C., Shleifer A. (2007) 'Private Credit in 129 Countries', Journal of Financial Economics, 84, 299-329.
11. Westbrook J. (2004) 'The Control of Wealth in Bankruptcy', Texas Law Review, 82, 795-855.
12. Belcher C. (1997) Corporate Rescue: A Conceptual Approach to Insolvency Law, London, Sweet & Maxwell.

13. Uttamchandani M. (2004) 'Insolvency Law and Practice in Europe's Transition Economies', *Journal of International Banking and Financial Law*, 11, 452–456.
14. Armour J., Deakin S., Sarkar P., Siems M., Singh A. (2009a) 'Shareholder Protection and Stock Market Development: An Empirical Test of the Legal Origins Hypothesis', *Journal of Empirical Legal Studies*, 6, 343–380.
15. Armour J., Bennett H. (2003) *Vulnerable Transactions in Corporate Insolvency*, Oxford, Hart.
16. McCormack G. (2006) 'Swelling Corporate Assets: Changing What Is on the Menu', *Journal of Corporate Law Studies*, 6, 39–69.
17. Mevorach I. (2011) 'Transaction Avoidance in Bankruptcy of Corporate Groups', *European Company and Financial Law Review*, 8, 235–258.
18. Goode R. (2011) *Principles of Corporate Insolvency Law*, London, Sweet & Maxwell.
19. Jackson T. (1982) 'Bankruptcy, Non-bankruptcy, Entitlements, and the Creditors' Bargain', *Yale Law Journal*, 91, 857–907.
20. Mokal R. (2001) 'The Authentic Consent Model: Contractarianism, Creditors' Bargain and Corporate Liquidation', *Legal Studies*, 21, 400–443.
21. Schillig M. (2014) 'Corporate Insolvency Law in the Twenty-First Century: State Imposed or Market Based?', *Journal of Corporate Law Studies*, 14, 1–38.
22. Pistor K. (2005) 'Legal Ground Rules in Coordinated and Liberal Market Economies', ECGI Law-Working Paper No. 30/2005.
23. Jackson T. (1986) *The Logic and Limits of Bankruptcy Law*, Cambridge, MA, Harvard University Press.
24. Korobkin D. (1993) 'Contractarianism and the Normative Foundations of Bankruptcy Law', *Texas Law Review*, 71, 541.
25. Warren E. (1987) 'Bankruptcy Policy', *University of Chicago Law Review*, 54, 775.; Gross K. (1994) 'Taking Community Interests into Account in Bankruptcy: An Essay', *Washington University Law Quarterly*, 72, 1031–1048.
26. Elliott M. (2000) 'Is the Harmonisation of Laws a Practical Solution to the Problems of Cross-border Insolvency?', *Corporate Rescue and Insolvency Journal*, 16, 116.
27. O'zbekiston Respublikasi Fuqarolik kodeksiga sharh - 1-jild / <https://www.osce.org/uz/uzbekistan/74875>
<https://www.osce.org/uz/uzbekistan/74875>
28. Nuriddinova SH.T. *Yuridik shaxslarning bekor bo'lish usullari va ularni qo'llashning fuqarolik-huquqiy muammolari: yurid. fan nomz. ... dis. avtoref. – Toshkent, 2008. – 18 b.*
29. O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami, 2014 y., 19-son, 210-modda
30. Karlin A.A. *Reorganizatsiya aksionernogo obshchestva: avtoref. diss. ...kand. yurid. nauk. M. 2004. S. 131*
31. Agapova O.I. *Zashita prav kreditorov pri reorganizatsii yuridicheskix lits: diss. ... kand.yurid.nauk. M. 2007. S. 77, 87.*
32. Belyalova A.M. *Mexanizm zashiti prav kreditorov reorganizuemogo yuridicheskogo litsa // Problemi v rossiyskom zakonodatelstve. 2018. - № 7. – S. 44.*
33. Galazova Z.V. *Institut reorganizatsii yuridicheskogo litsa: diss. ... kand. yurid. nauk. M. 205. S. 152.*